



Rolf Blijleven

IT-diensten voor musea

M 06 12 872 892

E rolf@rolfblijleven.nl

Thesaurus Opfrisser

deel 2

Validatiebestanden in Adlib en Axiell Collections

18 september 2025

Onderscheid

De “Officiële” hulpbronnen

“echte” beheerde vocabulaires

- AAT
- Geonames
- Erfgoedthesaurus
- RKD Artists
- (Termennetwerk)

... en vele andere...

De hulpmiddelen in Adlib en Axiell Collections

eigenlijk:

“validatiebestanden”

- Thesaurus
- Personen en Instellingen
- Geografische thesaurus

Hulpmiddelen voor
consistente invoer en betere
vindbaarheid

Hoe werken validatiebestanden?

database *collect* (Museumcatalogus)

objectnaam: schilderij

objectnaam_linkref: 11223

objectcategorie: schilderijen

objectcategorie_linkref: 2842

vervaardiger: Rijn, Rembrandt van

vervaardiger_linkref: 3

database *thesau* (Thesaurus)

recordnummer: 11223

term: schilderij

soort term: objectnaam

recordnummer: 2842

term: schilderijen

soort term: objectcategorie

database *people* (Personen en Instellingen)

recordnummer: 3

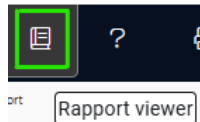
naam: Rijn, Rembrandt van

soort naam: vervaardiger

Linkrefs bekijken

Adlib: Ctrl-r

Collections:



Wat is “gevalideerd”?

gevalideerd in = gekoppeld met = opgehaald uit

Dataset of database	Veld	Gevalideerd in database
Objecten	Objectnaam	Thesaurus
Bibliotheek	Auteur	Personen en Instellingen
Personen en Instellingen	Geboorteplaats	(Geografische) Thesaurus
Personen en Instellingen	Contactpersoon	Personen en Instellingen

Velden in databases kunnen verwijzen naar records in andere databases en naar andere records in dezelfde database

Dit zijn maar enkele voorbeelden. Het totale aantal gevalideerde velden loopt inmiddels in de honderden.



Welke velden zijn “gevalideerd”?

Gevalideerde velden in Adlib en Axiell Collections

- zijn *altijd* onderstreept en dus aanklikbaar
- hebben *meestal* een **domein**
 - soort term (objectnaam, objectcategorie, trefwoord, materiaalsoort...)
 - soort naam (persoon, vervaardiger, verwervingsbron, auteur...)
 - een term kan meerdere domeinen hebben

Objectnaam

Objectcategorie architectuurmodellen

Objectnaam schaalmodellen (voorstellinge

Bijzonderheden

Objectnaam tentoonstellingsmaquette

Bijzonderheden

Andere benaming

Zoomschem Thesaurus

Term

Term architectuurmodellen

Soort term objectcategorie

onderwerp

Termcode

Zoomschem Thesaurus

Term

Term schaalmodellen (voorstellingen)

Soort term objectnaam

onderwerp (AAT)

onderwerp

trefwoord

typologie

Titel en beschrijving

Titel Woonhuis, Werkplaats en W

Bijzonderheden

Taal

Vertaalde titel

Beschrijving Tentoonstellingsmaquette v
rood, geel en blauw weergeg

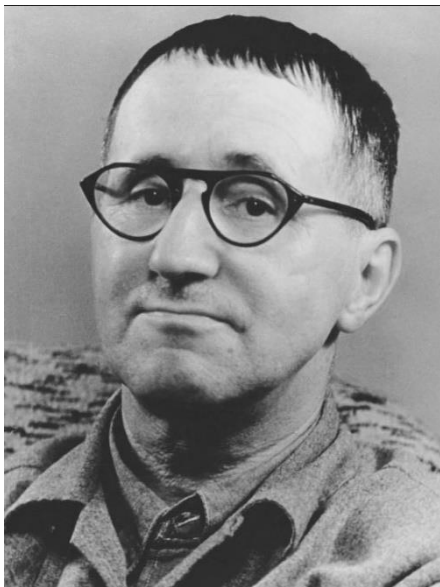
De maquette is voor de tent

term, domein, concept

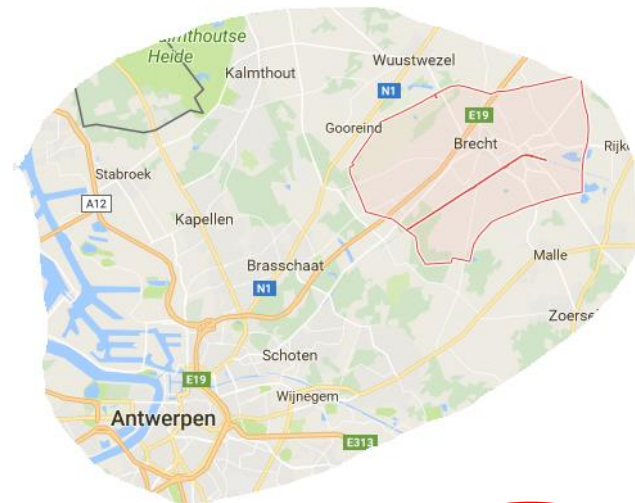
- De meeste gevalideerde velden hebben vaste **domeinen**.
Vul je in een catalogusrecord zo'n term in, dan krijgt die term automatisch het juiste domein (erbij).
- Uitzondering: variabele domeinen (drop-down)
 - museumcatalogus:
associatie.onderwerp en inhoud.onderwerp
 - bibliotheekcatalogus:
Trefwoord.inhoud en classificatiecode
 - Liever wel invullen, trefwoorden worden er duidelijker van

Waarom hebben termen domeinen?

Brecht? Wat bedoelt u?



soort naam: auteur



soort trefwoord: plaats

Daarom: domeinen

Het domein maakt duidelijk(er) welk concept wordt bedoeld

Welk validatiebestand, welk domein?

rechtsklik → eigenschappen → link info

The screenshot shows a software window with a dark title bar. Below the title bar, there's a search bar labeled 'Objectnaam'. The main area is divided into a left sidebar and a right pane. The sidebar has sections for 'Objectcategorie' (architectuurmodellen), 'Objectnaam' (schaalmodellen (voorst), 'Bijzonderheden', 'Objectnaam' (tentoonstellingsmaquet, 'Bijzonderheden', and 'Andere benaming'. The right pane has tabs for 'VELD INFORMATIE', 'LINK INFO' (selected), 'SCHERM', and 'DATA'. An 'OK' button is in the top right. A context menu is open over the 'LINK INFO' tab, showing a list of properties and their values.

Property	Value
Strikte validatie	True
Gelinkte dataset	../data+thesau>thesau
Link domeinnaam	OBJCAT
Link index veld	term (te)
Linkref veld	object_categorie.lref (ly)
Forceren toegestaan	True
Multi-occurrence samenvoeging	False
Forceer naar dataset veld	
Zoomscherf	../screens/zm_thesa
Zoom wijzigsscherf	../screens/zm_thesa



Use en Used for

Gebruik en Gebruikt voor

- voorkeursterm of *preferred term* PT
- (in Thesaurus- of P&I-record)
Used for ingevuld: de term is een PT
- niet-voorkeursterm of *non-preferred term* NPT
- Use ingevuld: de term is een NPT
- binnen één Thesau- of P&I-record kun je maar één van beide invullen
- want zo'n record heeft altijd een *gespiegeld record*

Use en Used for in Adlib

Thesaurusterm	
Beheergegevens	
Term	
Term	<u>weefgetouw</u> PT
Soort term	objectnaam
Term code	
Status	niet gedefinieerd
Relaties	
Use	
Used for	<u>weefmachine</u> NPT

Recordnummer 1 van 1 Recordnummer 1565

Thesaurusterm	
Beheergegevens	
Term	
Term	<u>weefmachine</u> NPT
Soort term	objectnaam
Term code	
Status	niet gedefinieerd
Relaties	
Use	
Used for	<u>weefgetouw</u> PT

Recordnummer 1 van 1 Recordnummer 518

Use en Used for in Axiell Collections

Thesaurusterm

Term

Term [karton \(cardboard\)](#) **PT**

Soort term [materiaal](#)

[onderwerp \(AAT\)](#)

[objectnaam](#)

Term code

Status [descriptor](#)

Relaties

Use

Used for [karton](#) **NPT**

Broader Term [bordpapier \(papier\)](#)

Thesaurusterm

Term

Term [karton](#) **NPT**

Soort term [materiaal](#)

[onderwerp \(AAT\)](#)

Term code

Status [verworpen](#)

Relaties

Use [karton \(cardboard\)](#) **PT**

Used for

Broader Term

Voorbeeld: Rembrandt in het Rijksmuseum

Identification		biografische persoonsgegevens	beheergegevens
Naam			
Soort naam	persoon	Onderdeel van	
	vervaardiger		
Naam	Rembrandt Harmensz. van Rijn	...vindt dit	
Aanhef			
Termstatus			
Status	gecontroleerd		
Relaties met andere namen			
Gebruik			
Gebruikt voor	Rembrandt		
	Rembrandt van Rijn		
	Rijn, Rembrandt Harmensz. van		
	Rijn, Rembrandt van		
Equivalent			
Adresgegevens			
Soort adres			
Adres			
Postcode		Staat	
Plaats			
Land			
Adres CRM			

Wie hierop zoekt...

broader, narrower, equivalent en related in Adlib

Thesaurusterm	
Beheergegevens	
Term	stalenweefmachine
Soort term	objectnaam
Term code	
Status	niet gedefinieerd
Relaties	
Use	
Used for	
Broader Term	weefgetouw
	weefmachine
Narrower Term	Jacquard-stalenweefmachine
Related Term	Jacquard-weefmachine
Equivalent Term	testweefmachine

broader
narrower
equivalent

spelen een rol
bij zoeken in
catalogi én de
thesauri

Related speelt alleen een rol bij
zoeken in thesauri

broader, narrower, equivalent en related in Collections

Thesaurusterm	Thesaurusterm	Trefwoord
Term	Term	
Term literatuur	Term roman	
Soort term onderwerp	Soort term onderwerp	
rubriek		
Term code	Term code	
Status	Status	
Relaties	Relaties	
Use	Use	
Used for letterkunde	Used for	
Broader Term <documentsoort>	Broader Term literatuur	
Narrower Term Faust	Narrower Term beeldroman	
legende	kunstenaarsroman	
novelle		
Orlando Furioso	Related Term novelle	
roman	Equivalent Term belletrie	
Related Term lectuur	fictie	
poëzie		
schrift		
Equivalent Term		

generiek

ruimer

hierarchisch

hoofdterm

nauwer

Experiment

zoek in Boeken,
Trefwoord 'roman', **Tellen**

ruimer (breder): 633
equivalent: 116
hiërarchisch, generiek: 111
gerelateerd: 83
nauwer: 39

Waarom validatiebestanden?

- 1 x correct invoeren, daarna overal gebruiken.
- Verbeter vindbaarheid met
 - equivalente termen
 - bredere en nauwere termen
- Gebruik van voorkeurstermen en niet-voorkeurstermen

In Adlib: kies de *niet*-voorkeursterm , dan krijg je de voorkeursterm.

In Collections: gebruik  [de knop](#) 'vindt data voor het veld..'



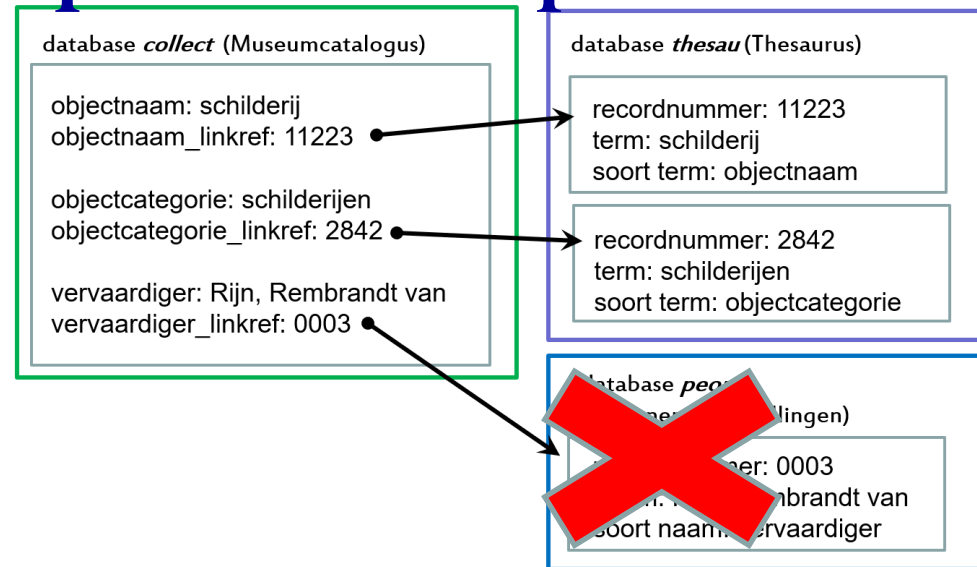
Dus om te schonen
hoef ik alleen maar
het thesaurus-record
aan te passen?

Aanpassen: goed idee!

Verwijderen: bezint eer ge begint..

Vroeger: kans op datacorruptie

In CBF Adlib t/m
applicatie versie 3.5 is er
alleen een heen-verwijzing.
geen terugverwijzing.



Verwijder je people-record 0003, dan krijg je

- *geen waarschuwing*
"record is in gebruik"
- wel een dode link
"datacorruptie"



Feedback- of terugkoppel-links

Applicatieversie vanaf 3.6 en 4.2 heeft *feedback-links*.

Heenverwijzing én terugverwijzing.

- Een thesaurusrecord "oude stijl" weet niet in welke records hij voorkomt. Een thesaurusrecord "nieuwe stijl" weet dat wel.
- Oude stijl komt nog maar heel zelden voor.

Verwijder je een thesaurus-record dat in gebruik is, dan krijg je een waarschuwing. Lees die!

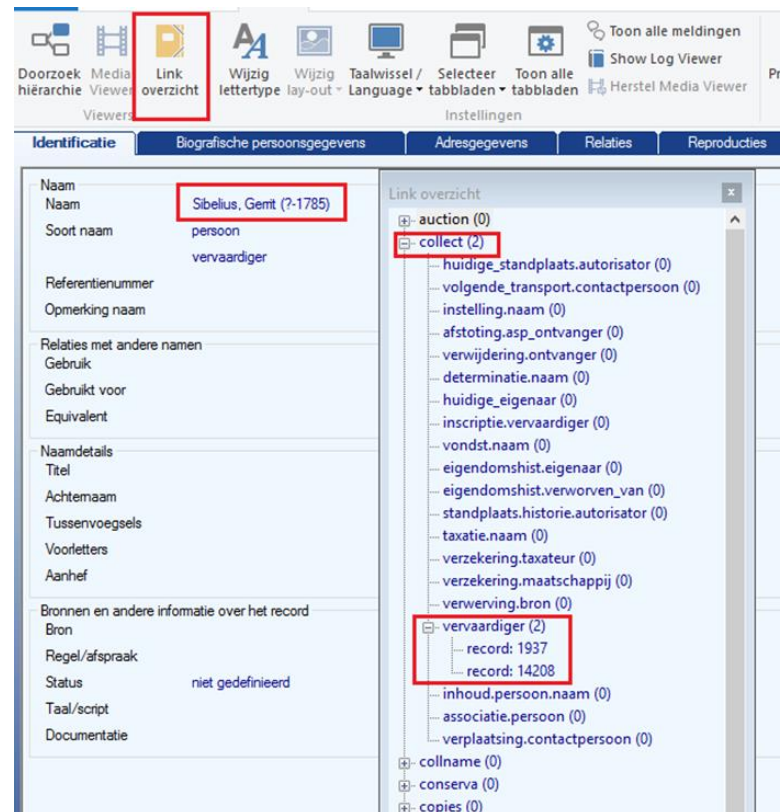
Waar zijn mijn thesaurustermen in gebruik in Adlib?

Vanaf applicatieversie 4.2 en
software versie Adlib 7.3:

knop **Link Overzicht**

Tip: rechtsklik, hang rechts

Tip: rechtsklik, hide empty



Waar zijn mijn thesaurustermen in gebruik in Axiell Collections?

Knop Link Overzicht is er niet meer 😞 😞

Licenties met Axiell Designer:

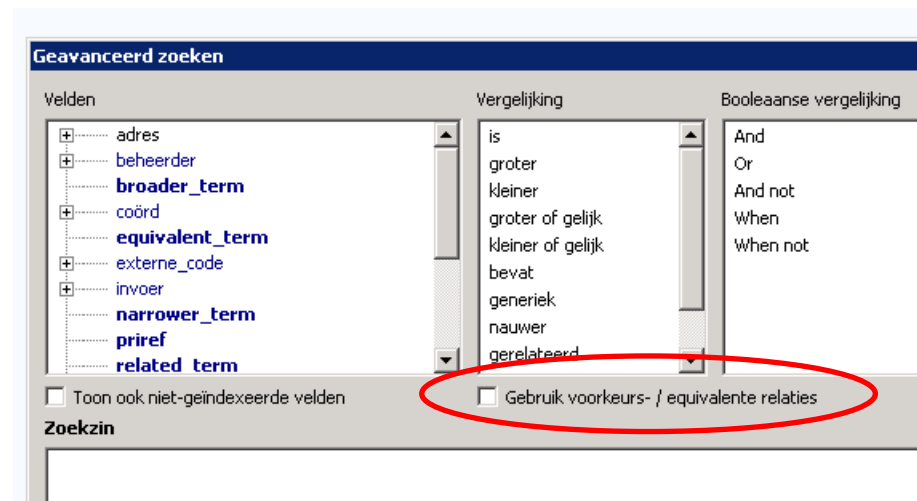
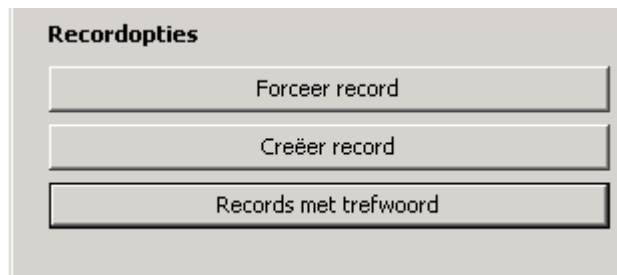
- per verwijzend veld instelbaar. Ten koste van performance 😞
- [Double Digit Use Count](#)
- Axiell: "het staat op de roadmap"
- toegang tot SQL? Blog [ongebruikte en veelgebruikte records](#)

Geen licentie met Designer?

- [ErfgoedStats](#) – XML exports van databases, en Python

Hulpmiddelen binnen Adlib

- Vindt records met [veld]=[deze term]
- gebruik voorkeurs/equivalente relaties – of juist niet!
- Gebruik knop *Records met trefwoord* bij nieuwe of additionele invoer



Hulpmiddelen binnen Collections

Trefwoord

Vind data voor het veld 'trefwoord.inhoud (tr)'

Vind data voor het veld 'trefwoord.inhoud'

TOON TABEL TOON HIËRARCHIE BEWAARDE ZOEKACTIES

term	broader_term
literatuur	<documentsoort>

SELECTEER

ANNULEER

INSTELLINGEN

DETAILS

RECORDS MET TREFWOORD

- Vindt records met [veld]=[deze term]
- gebruik voorkeurs/equivalente relaties – of juist niet!
- Gebruik knop *Records met trefwoord* bij nieuwe of additionele invoer

Zoeken en vervangen

Gebruik 'delen van woorden' voor een *vaste* tekenreeks *korter* dan de hele veldinhoud

Vervang [hij word] door [hij wordt]

Vervang [iets] door [niets]

[De]Haagsche School ⇔ Haagsche School

Vervang * om elke willekeurige *volledige veldinhoud* compleet te vervangen door iets anders

iets bij een willekeurige veldinhoud plakken kan niet ☹

Vervang "" om een leeg veld in een serie records te vullen

Versie 7: occurrence toevoegen met bepaalde inhoud

Gereedschappen

- groot beeldscherm
- een instance van Adlib open op de thesau, nog een instance van Adlib open op de catalogus, en evt Window aanpassen.
- idem, maar dan met Collections op verschillende tabs
- de zoekassistent, sorteren, AND, OR en NOT, hiërarchie-browser
- de selectietaal, bijvoorbeeld alle thesaurustermen zonder domein:
te = * and do = ""
- externe bronnen!
 - online-catalogi van andere instituten, woordenboeken, Wikipedia, Google...
- [Collections Help](#)
- de [Forums](#) van Netwerk Adlib & Axiell Collections

Gereedschappen

voor gevorderden en/of applicatiebeheerders

- Exporteren en Importeren
 - werk met CSV, een klein, overzichtelijk aantal velden
 - altijd met een unieke identifier, recordnummer of objectnummer.
 - in Collections is dit aanzienlijk beter en makkelijker dan in Adlib
- Adlib gebruikersgids voor versie 7.5 en hoger
 - Paragraaf 12.4.2 Vervangen in gekoppelde velden
 - Hoofdstuk 13 Validatiedatabases
- Axiell Collections Help [Search and Replace](#) en [Authority databases](#)
- een editor - [Notepad++](#)
- [ErfgoedStats](#) - Python-utility die XML-exports kan analyseren
- [OpenRefine](#) - om rommelige data mee op te schonen



Aanpak

Stap 1: vind de fout

- Ad-hoc: je ziet een fout, die herstel je (maar dan wel grondig)
- Projectmatig...

Stap 2: Maak gebruik van PT en NPT

- Completeer het validatie-records met BT's, NT's, ET's, RT's, scope notes, etc.
- Verrijken!
- Termstatus verouderd, verworpen -> niet meer te zien
- Pas op: een veelgebruikte term tot NPT maken kan lang duren

Stap 3: Verwijder overbodige termen

- Ongebruikte broaders geven context



projectmatige aanpak

1. Wat wil ik eigenlijk?
 - a. Welke velden en wat voor termenlijsten?
 - b. Welke afspraken voor consistentie?
 - c. Worden er externe bronnen (als AAT) gebruikt?
2. Inventarisatie
 - a. Maak een plan en een overzicht, zorg dat de afspraken duidelijk zijn
 - b. Welke termen heb je al, hoe erg is de vervuiling & ga je aanvullen?
3. Opschonen
 - a. Hou de voortgang bij
 - b. Eerst voorzichtig: werken de afspraken?
 - c. Verwijder of verwijfs 'foute' termen, hiërarchie in orde maken: broader/narrower
4. Verrijking
 - a. Cultuurlink – thesauri koppelen
 - b. Erfgeo - geografie

Velden

Kenmerken

- Objectnaam
- Materiaal, Techniek
- Vervaardiger (personen), Plaats

Onderwerp

- Wie (personen), Iconclass, Gebeurtenis, Trefwoord, Plaats, Datum

Beheer

- Standplaats, Toestand

Verwerving

- Verwervingsmethode, Van wie verworven (personen)

voorbeeld

werkversie Inge - Techniek materiaal prenten en tekeningen - Excel														Inge van Stokkom	
BESTAND START INVOEGEN PAGINA-INDELING FORMULES GEGEVENS CONTROLLEREN BEELD ONTWIKKELAARS ACROBAT															
Plakken Knippen Kopieëren Opmaak kopiëren/plakken Klembord Lettertype Uitlijning Tekstterugloop Samenvoegen en centreren Standaard Voorwaardelijke opmaak Opmaken als tabel Celstijlen Invoegen Verwijderen Opmaak AutoSom Doorvoeren Wissen Sorteren en filteren Zoeken en selecteren															
C8 WORDT															
A	B	C	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N			
1	geel	naar fysieke kenmerken, globalere term gebruiken													
2		blijft techniek		1. info naar FK toe											
3		wordt materiaal		2. info naar Materiaal toe											
4	rood	gaat eruit, willen we niet meer gebruiken		3. info Techniek aanpassen/weghalen											
5	cursief	hoort bij een andere deelcollectie		4. TH-term verwijderen/aanpassen (domein)											
6		is lastig! Verder uitzoeken.		check AAT											
7		helemaal afgerond, term verwijderd		geel naar groen: term verwijzen											
8	TERM	WORDT	Wat moet e	Aantal re	aantal r	Verand Nog	In andere collecties		aantal						
54	TK fotomechanisch procédé														
55	TK frotteertechniek														
56	TK geel krijt	krijt		34	33	0	TK = *krijt* bevat 734 objecten								
57	TK gegriffeld	doorgriffelen		1	doorgri	0									
58	TK gehooagd met wit			379	352	0	Bibliotheek; China (RPK); silhouetportretten Barbiers (RPK); LJ Veen (RPK)		27						
59	TK gehooagd met wit krijt	krijt		89	87	0									
60	TK gehooagd met witte dekverf	dekverf		101	101	0									
61	TK gekleurd lithografisch krijt	lithografisch krijt		11		0									
62	TK gekleurd met sjablonen			40	4	0	sierpapier = documenten en objecten (RPK);		36						
63	TK gekleurd vetkrijt	vetkrijt		2	vetkrijt	0									
64	TK gekleurd waskrijt	waskrijt		1	"gekleu	0									
65	TK gekwadreerd														
66	TK gele dekverf	dekverf		3		0									
67	TK geolied zwart krijt	krijt		3		0									
68	TK geoliede houtskool	houtskool		17	17	0									
69	TK gewassen			22	22	0									
70	TK gewassen inkt	inkt		10	10	0									
71	TK giclée	gicléedruk		1	giclée i	0									
72	TK gom														
73	TK gouache			542	0	0	gouache (waterverf) = accessoire; zuid-Azie (RPK); meubelen; foto's; papier (GS); kostuum en modeprenten; varia 18e eeuw		16						
74	TK gouache au pochoir														
75	TK goud op snee	op snee		32	32	0	klopt dit, gezien instructie "kleur op snee"?								
76	TK goudopdruk														
77	TK grafiet			483	483	0	*grafiet* 9								
78	TK graveren (drukprocédé)														
79	TK graveren (inkerven)														
80	TK griffelsporen	doorgriffelen		6	0	0									
81	TK grijs gewassen	penseel in grijs		61	61	0									
82	TK grijs krijt	krijt		14	14	0									
83	TK grijs dekverf	dekverf				0									
Technieken tekeningen Materialen tekeningen Technieken prenten Materialen prenten technieken tekeningen (Inge)															



En nu aan de slag!